نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره هشتم، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۳، صفحات ۴۲۴ تا ۴۳۱

تأثیر سوادآموزی بر سلامت روان (مهارت حل مسئله و عزت نفس) زنان در کرمان

پروین سالاری‌چینه[۱]، مژگان قانع ملاطی[۲*]

۱. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران
۲. *نویسنده مسئول: دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه فرهنگیان خواجه نصیرالدین طوسی، کرمان، ایران، mozhganghaneaa@gmail.com

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۶/۰۹ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۱۱/۰۷

چکیده

زمینه و هدف: حق انسانی و پایه و اساس آموزش و یادگیری مادام العمر، سواد است؛ زیرا باعث تغییر زندگی افراد، افزایش توانمندی‌ها و شانس بهتر زندگی آنها می‌شود. هدف مقاله حاضر، بررسی میزان تأثیر شرکت در دوره‌های سوادآموزی بر سلامت روان سوادآموزان زن در زمینه افزایش مهارت حل مسئله و عزت نفس آنان در استان کرمان بود.

روش شناسی: تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کمی با استفاده از روش پیمایش است و با روش نیمه آزمایشی گروه کنترل انجام شد به این منظور از جامعه آماری زنانی که در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ در سه سطح برخوردار، نیمه برخوردار و کم برخوردار بودند با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای از کل شهرستان‌های استان کرمان، ۹ شهرستان، ۱۴ کلاس انتخاب شد و جمعا ۷۹ نفر از زنان سوادآموز و ۷۹ نفر از زنان بی‌سواد انتخاب شد. جهت جمع‌آوری داده‌ها، از پرسشنامه سبک‌های حل مسئله کسیدی و لانگ و پرسشنامه عزت‌نفس آیزنک استفاده شد. پس از جمع‌آوری اطلاعات، نتایج در برنامه SPSS21 مورد آزمون قرار گرفت.

یافته‌ها: سوادآموزی به‌طور متوسط و مثبت با عزت‌نفس سوادآموزان زن همبستگی دارد. این معیار با توانایی حل مسئله نیز مرتبط است. زنانی که از سواد خواندن و نوشتن برخوردار نیستند، از حس شایستگی کمتری در مقایسه با دیگر سوادآموزان زن برخوردارند. آن‌ها کسانی هستند که از خواندن می‌ترسند و ممکن است متعاقباً اجتناب کنند.

نتیجه‌گیری: سوادآموزی به‌طور معنی‌داری بر افزایش سلامت روان در زمینه مهارت حل مسئله و عزت‌نفس سوادآموزان زن شرکت‌کننده در دوره‌های سوادآموزی تأثیر دارد. با تداوم سوادآموزی، این میزان افزایش می‌یابد.

کلیدواژه‌ها: حل مسئله، خودپندار، سلامت روان، سلامت زنان، سوادآموزی

مقدمه

عامل انسانی نقش کلیدی در توسعه و سلامت دارد و توجه به جایگاه زنان به عنوان نیمی از جمعیت جهان، بسیار مهم است. بنابراین یکی از معیارهای ارزیابی، بررسی وضعیت زنان در جامعه است (۱). به همین دلیل، توجه به مهارت‌های حل مسئله به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی برای ارتقاء سلامت روانی زنان و بهبود وضعیت اجتماعی آن‌ها ضروری است.

مهارت حل مسئله یک مداخله چند مولفه‌ای است که در جهت افزایش سلامت روانی ارائه می‌شود. همچنین پیشگیری خاص است که از طرف بسیاری از موسسه‌های علمی و پژوهشی از جمله انجمن روان‌شناسی امریکا، مرکز کنترل و پیشگیری از بیماری‌ها انجمن طب آمریکا، مرکز پیشگیری از سوءمصرف مواد و دفتر پیشگیری از جرایم و بزهکاری نوجوانان به عنوان یکی از مؤثرترین رویکردها شناخته شده و مورد تمجید قرار گرفته است(۲). یکی از ویژگی‌های افراد مبتلا به بیماری‌های مزمن، نارسایی در مهارت حل مسئله است. مهارت حل‌مسئله، به‌عنوان یکی از مهارت‌های مهم زندگی، فرایندی شناختی و خلاقانه است که به افراد کمک می‌کند راهبردهای مؤثر برای مواجهه با مشکلات را

Copyright: © Iranian Journal of Culture and Health Promotion. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-15]

[DOI: 10.22034/8.4.424]

شناسایی و اجرا کنند(۳). فرآیند حل مسئله شامل مراحل طرح مسئله، انتقال دانش و ارزیابی نتایج است(۴) که افراد موفق در شرایط مشکل‌زا از این راهبردها استفاده می‌کنند.

همچنین عزت نفس به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نیازهای انسان، او را در برابر اضطراب و استرس محافظت می‌کند و تأثیر قابل توجهی بر رفتارهای فرد دارد(۵). به‌علاوه، این مفهوم به انسان اعتماد و استقلال می‌بخشد و با توجه به جایگاه آن در سلسله مراتب نیازهای مازلو، اهمیت آن دوچندان می‌شود (۶) .

از طرفی سواد به‌عنوان مهارتی اساسی، ستون فقرات پیشرفت اجتماعی شناخته می‌شود و بی‌سوادی مانع مشارکت زنان در جامعه مدنی است (۷). سطح پایین سواد بر درآمد، دسترسی به شغل و حس ارزشمندی زنان تأثیر منفی دارد و مانع مشارکت آن‌ها در توسعه جامعه می‌شود. سوادآموزی باید استقلال، اعتماد به نفس و روحیه همدلی را تقویت کند و افراد را برای ریسک‌پذیری، حل مسائل و رسیدن به اهداف خود امیدوارتر سازد(۸).

گاستیل در مطالعه خود به تأثیر مثبت برنامه‌های سوادآموزی بر رفاه و خودپنداره مثبت اشاره کرده است. او همچنین مشکلاتی مانند کمبود تحقیقات مؤثر، نیاز به حامیان قوی، عدم آگاهی عمومی و کمبود معلمان آموزش‌دیده را در این زمینه مطرح می‌کند (۹). این چالش‌ها می‌توانند مانع از تحقق کامل اهداف سوادآموزی شوند و نیاز به توجه ویژه دارند. این مسائل می‌توانند بر سلامت روانی و عزت نفس زنان تأثیر منفی بگذارند و توسعه فردی و اجتماعی را تحت تأثیر قرار دهند (۱۰). به‌ویژه، در جوامعی که زنان با این چالش‌ها مواجه هستند، اهمیت توجه به وضعیت روانی و اجتماعی آنها دوچندان می‌شود.

ارتقای سلامت روانی زنان به عنوان بعدی مهم در توسعه انسانی، توجه محققان را جلب کرده است. این موضوع نه تنها به بهبود کیفیت زندگی زنان کمک می‌کند(۱۱)؛ بلکه می‌تواند به افزایش بهره‌وری اجتماعی و اقتصادی جامعه نیز بیانجامد.که در این راستا، نیروی انسانی سالم و خلاق در افزایش بهره‌وری مؤثر است (۱۲). از این رو، سرمایه‌گذاری در برنامه‌های سوادآموزی و ارتقای سلامت روانی زنان می‌تواند به بهبود شرایط اجتماعی و اقتصادی جامعه کمک شایانی کند.

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که آموزش و سوادآموزی تأثیر قابل توجهی بر توسعه اجتماعی و ارتقای سلامت روان دارد؛ به طوری که اندرسون نشان داده افرادی که از تحصیل محروم بوده‌اند، معمولاً از سلامت روان ضعیف‌تری برخوردارند و افزایش تحصیلات به کاهش نشانه‌های افسردگی و بهبود طول عمر کمک می‌کند(۱۳). همچنین، عزت نفس، حمایت اجتماعی و سلامت روان به هم مرتبط هستند (۱۴). عزت نفس پایین می‌تواند منجر به اضطراب و افسردگی شود (۱۵). همانطورکه روم و دیچابا گزارش کردند که برنامه‌های سوادآموزی به فرد کمک می‌کند تا توانایی‌های رهبری را توسعه دهد(۱۶).

سوادآموزی کارکردهای مؤثری در جنبه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی دارد. در بسیاری از کشورهای اتحادیه اروپا، آموزش بزرگسالان به‌عنوان یک هدف مهم و باکیفیت دنبال می‌شود و از روش‌های مختلف آموزشی برای بهینه‌سازی یادگیری استفاده می‌شود (۱۷). نتایج پژوهش زمانی و همکاران نشان می‌دهد که سواد رسانه‌ای دیجیتال با افزایش آگاهی سیاسی زنان تهرانی مرتبط است و این افزایش آگاهی می‌تواند به تعاملات سیاسی آن‌ها کمک کند و زمینه‌ساز ایجاد گفتمان‌های جدید در جامعه باشد(۱۸).

علاوه بر این، یاری‌مقدم و همکاران نشان دادند که توانایی درک مطلب می‌تواند نقش واسطه‌ای در کاهش اثر هیجانات منفی بر حل مسائل ایفا کند(۱۹). همچنین، گزارش پایش جهانی آموزش برای همه تأکید می‌کند که آموزش، حتی در سطح ابتدایی، به تقویت دموکراسی، کاهش فقر و افزایش مشارکت در توسعه جامعه کمک می‌کند(۸).

به‌طورکلی، مطالعات نشان می‌دهند که برنامه‌های سوادآموزی تأثیر مثبت بر عزت‌نفس و اعتماد به نفس شرکت‌کنندگان دارند. یکی از اهداف نظام آموزشی، به‌ویژه در نهضت سوادآموزی، پرورش خلاقیت و تفکر منطقی به‌منظور کمک به افراد برای شناخت و استفاده از توانمندی‌های خود است. این رویکرد به ارتقاء مهارت حل مسئله کمک کرده و به زنان این امکان را می‌دهد که با اعتماد به نفس بیشتری به حل مسائل خود بپردازند.

بااین‌حال، بی‌سوادی دختران و زنان هنوز چالشی جدی است. طبق بیانیه یونسکو، حدود ۷۷۵ میلیون بزرگسال با حداقل مهارت‌های سواد وجود دارد که دو سوم آن‌ها زنان هستند. بنابراین، تحقیقات بیشتری برای بررسی تأثیر برنامه‌های سوادآموزی، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، ضروری است. این تحقیق به بررسی تفاوت در عزت نفس و توانایی حل‌مسئله بین بزرگسالانی که در برنامه‌های سوادآموزی شرکت کرده‌اند و آن‌هایی که در هیچ برنامه‌ای ثبت‌نام نکرده‌اند، می‌پردازد(۲۰).

روش‌شناسی

تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کمی با استفاده از روش پیمایش می‌باشد و به دلیل ماهیت مقایسه‌ای بودن آن، از نوع علی - مقایسه‌ای است. هدف از روش علی - مقایسه‌ای یافتن علت‌های احتمالی یک الگوی رفتاری است. بدین منظور، آزمودنی‌هایی که دارای رفتار موردمطالعه هستند با آزمودنی‌هایی که این رفتار در آن‌ها مشاهده نمی‌شود، مقایسه می‌شوند (۲۱). و مقایسه‌ای بودن آن به این صورت است که زنان شرکت‌کننده در کلاس‌های نهضت سوادآموزی استان کرمان با زنان بی‌سوادی که در این کلاس‌ها شرکت ننموده‌اند، مقایسه می‌شوند. جامعه آماری شامل دو گروه است: گروه اول که گروه اصلی است عبارت است از زنان شرکت‌کننده در کلاس‌های نهضت سوادآموزی در استان کرمان و گروه دوم که گروه شاهد (گواه) است تمامی زنانی که به‌رغم بی‌سوادی تاکنون در کلاس‌های نهضت سوادآموزی شرکت ننموده‌اند.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-15]
[DOI: 10.22034/8.4.424]

این تحقیق از تحلیل علی مقایسه‌ای، برای مطالعه تفاوت در سلامت روان(عزت نفس و توانایی حل‌مسئله) بین بزرگسالان در دو گروه در استان کرمان استفاده کرده است. متغیرهای مورد مطالعه یعنی عزت نفس و حل‌مسئله، به آموزش بهتر بزرگسالان و درک بهتر مسائل اجتماعی و همچنین درک بهتر احساس رفاه مرتبط با سوادآموزی کمک می‌کنند. علاوه بر این، اهمیت این مطالعه در توانایی آن در ایجاد آگاهی از اهمیت برنامه سوادآموزی زنان به عنوان یک متغیر تأثیرگذار است که کمک می‌کند آنها عزت نفس و توانایی حل‌مسئله را به دست آورند و حفظ کنند.

از این‌رو، تمرکز این مقاله فراتر از تحلیل صرف سواد است. در واقع، هدف این مقاله تحلیل تأثیرات اجتماعی و شخصی برنامه‌های سوادآموزی بر سلامت روان زنان است. به‌طور خاص، این مقاله فرضیات زیر را مطرح می‌کند:

فرضیه ۱. بین زنانی که از آموزش‌های نهضت سوادآموزی بهره‌مند شده‌اند و زنان بی‌سواد از نظر عزت نفس تفاوت معناداری وجود دارد.

فرضیه ۲. بین زنانی که از آموزش‌های نهضت سوادآموزی بهره‌مند شده‌اند و زنان بی‌سواد از نظر مهارت‌های حل مسئله تفاوت معناداری وجود دارد.

فرضیه ۳. بین عزت نفس و مهارت‌های حل مسئله در زنان باسواد و بی‌سواد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه صفر. تفاوت معناداری در عزت نفس و توانایی حل‌مسئله بین زنانی که درحال‌حاضر در برنامه‌های سوادآموزی ثبت‌نام کرده‌اند و زنانی که در هیچ برنامه سوادآموزی ثبت‌نام نکرده‌اند، وجود ندارد.

برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد و حجم نمونه محاسبه‌شده برابر با ۷۹ نفر به‌دست‌آمده است. همچنین همین تعداد زنان بی‌سواد، ازلحاظ سن، وضعیت تأهل، برای مقایسه به‌عنوان گروه شاهد با گروه اصلی همتا شدند. (مجموعاً ۱۵۸ نفر) است. اما نحوه انتخاب نمونه به این صورت بود که با توجه به اینکه سازمان نهضت سوادآموزی براساس سطح میانگین سواد، شهرستان های استان کرمان را به سه سطح برخوردار، نیمه برخوردار و کم برخوردار تقسیم کرده است، این تقسیم‌بندی مبنای کار نمونه‌گیری قرار گرفت. بر این اساس برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شد. ابتدا از کل شهرستان‌های استان کرمان، ۹ شهرستان بر اساس میانگین سطح سواد و شاخص برخوردار، نیمه برخوردار و کم برخوردار انتخاب شد؛ شهرستان‌های منتخب در سطح برخوردار، رفسنجان، سیرجان و زرند، در سطح نیمه برخوردار، بردسیر، کوهبنان و شهداد و در سطح کم‌برخوردار قلع‌گنج، منوجان و ریگان انتخاب شدند. در مجموع ۱۴کلاس از این ۹ شهرستان انتخاب شد. میانگین تقریبی هر کلاس ۱۰ تا ۱۲ نفر بود که در مجموع ۷۹ نفر بر اساس نسبت جنس و شهرستان از زنان سوادآموز و ۷۹ نفر هم از زنان بی‌سواد انتخاب شد. برای جمع‌آوری داده‌ها، از پرسشنامه سبک‌های حل مسئله کسیدی و لانگ (۲۴ سؤال) و پرسشنامه عزت‌نفس آیزنک (۳۰ سؤال) استفاده شد، قبل از ارائه پرسشنامه به آزمودنی‌ها در مورد نحوه پاسخگویی به سؤالات، توضیحی که آن‌ها را به مشارکت و صداقت در تکمیل پرسشنامه تشویق می‌کرد، ارائه شد. پس از جمع‌آوری اطلاعات به‌وسیله پرسشنامه‌ها، نتایج در برنامه SPSS21 مورد آزمون قرار گرفت. برای بررسی وضعیت مؤلفه‌های جمعیت‌شناختی جامعه آماری موردنظر از روش‌های آمار توصیفی و در بخش آمار استنباطی برای مشخص شدن وضعیت اعتمادبه‌نفس و همچنین بررسی وضعیت موجود هر یک از ابعاد چهارگانه مهارت حل‌مسئله از آزمون‌های T-Test، کای دو استفاده‌شده است. از طرفی برای رتبه‌بندی شاخص‌های ابعاد چهارگانه، از آزمون‌های فریدمن استفاده‌شده است.

آزمون عزت‌نفس آیزنک

آزمون عزت‌نفس آیزنک، از ۳۰ سؤال تشکیل‌شده است. آزمودنی در مقابل هر سؤال باید تا حد امکان بکوشد به جواب آری یا خیر پاسخ دهد. درصورتی‌که واقعاً برای او امکان نداشته باشد گزینه میانه را برمی‌گزینند. به جواب‌هایی که در پرسشنامه، سنجش عزت‌نفس در مقابل احساس حقارت در بردارند، نمره‌ی «۱» تعلق می‌گیرد. درحالی‌که مقابل آن هیچ نمره‌ای تعلق نمی‌گیرد و مجموع نمرات ۳۰ است. نمره ۲۱ نشانگر عزت‌نفس متوسط و بالاتر از آن نشانگر عزت‌نفس بالاست. نمره ۱۱ و پایین‌تر، بیانگر احساس حقارت و نااستواری هیجانی است (۲۲). هرمزی نژاد روایی آن را برای زن‌ها ۷۴ درصد و برای مردها ۷۹ درصد گزارش کرده است. ضریب پایایی آن نیز با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۸ و با استفاده از روش تنصیف ۰/۸۷ گزارش‌شده است(۲۳).

پرسشنامه سبک حل‌مسئله کسیدی و لانگ

مقیاس سبک حل‌مسئله کسیدی و لانگ شامل دو مرحله و ۲۴ پرسش است که در طی آن شش عامل سنجیده می‌شود و هر عامل در برگیرنده چهار ماده آزمون است(۲۴).

کسیدی و لانگ (۲۴)، آلفای کرونباخ این پرسشنامه را در یک مطالعه برای سبک‌های درماندگی، مهار گری، خلاقیت، اعتماد، اجتناب و گرایش به ترتیب۰/۶۶، ۰/۶۶، ۰/۵۷، ۰/۷۱، ۰/۵۲، ۰/۶۵ و در مطالعه‌ای دیگر ضرایب آلفای کرونباخ این پرسشنامه به ترتیب برای ابعاد یادشده۰/۸۶، ۰/۶۰، ۰/۶۶، ۰/۶۶، ۰/۵۱، ۰/۵۳ به دست آوردند.

یافته‌های پژوهش

نمره متغیر عزت‌نفس از طریق محاسبه جمع نمره‌های سؤال‌های پرسشنامه حاصل‌شده است و برای توصیف این متغیر نمرات آن به سه رده پایین، متوسط و بالا تقسیم شد. از بین ۷۹ آزمودنی مورد بررسی در گروه بی‌سوادان، ۲ نفر (۲/۵ درصد) نمره متغیر عزت‌نفس آن‌ها پایین، ۷۳ نفر (۹۲/۴ درصد) متوسط و ۴ نفر (۵/۱ درصد) بالا است. از بین ۷۹ آزمودنی موردبررسی در گروه باسوادان، ۶۴ نفر (۸۱/۰ درصد) نمره متغیر عزت‌نفس

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-15]

[DOI: 10.22034/8.4.424]

آن‌ها متوسط و ۱۵ نفر (۱۹/۰ درصد) بالا است (جدول ۱). همچنین مطابق با شاخص‌های توصیفی متغیرهای تحقیق در گروه باسوادان، متغیر عزت نفس با میانگین (۱۷/۱۶) در رتبه نخست و متغیر حل مسئله با میانگین (۱۳/۶۴) در جایگاه دوم قرار دارد. همچنین در شاخص انحراف معیار، متغیر حل مسئله و عزت نفس به ترتیب با مقادیر (۳/۶۱۹) و (۲/۹۱) بالاترین میزان پراکندگی نمرات را نشان می‌دهند(جدول ۲).

۱. بین زنانی که از آموزش‌های نهضت سوادآموزی برخوردار شده‌اند با زنان بی‌سواد از نظر عزت‌نفس تفاوت وجود دارد.

مقایسه عزت‌نفس در گروه زنان بی‌سواد و باسواد براساس محاسبات از طریق آزمون T به‌دست‌آمده و p- مقدار (معنی‌داری) متغیر فوق برابر با ۰/۰۰۱ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری α = ۰/۰۵ است. و درنتیجه می‌توان گفت میانگین نمرات عزت‌نفس در گروه زنان بی‌سواد و باسواد تفاوت معنی‌داری دارد. یا به عبارتی بین زنانی که از آموزش‌های نهضت سوادآموزی برخوردار شده‌اند با زنان بی‌سواد ازنظر عزت‌نفس تفاوت وجود دارد. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد زنانی که از آموزش‌های نهضت سوادآموزی استفاده کرده‌اند عزت‌نفس آن‌ها نسبت به زنان بی‌سواد بالاتر است (جدول ۳).

۲. بین زنانی که از آموزش‌های نهضت سوادآموزی برخوردار شده‌اند با زنان بی‌سواد ازنظر مهارت‌های حل‌مسئله تفاوت وجود دارد.

با توجه به اطلاعات به‌دست‌آمده از جدول فوق، در بین مؤلفه‌های حل‌مسئله، روی‌آوری با میانگین و انحراف معیار برابر با (۳/۴۶±۰/۷۶۰) در گروه سوادآموزان و با میانگین و انحراف معیار برابر با (۲/۹۲۴±۰/۹۲۰) در گروه بی‌سوادان دارای بیشترین میانگین و مؤلفه درماندگی حل مسئله با میانگین و انحراف معیار برابر با (۰/۴۹±۰/۷۷) در سوادآموزان و با میانگین و انحراف معیار برابر با (۱/۴۲۵±۰/۹۳) در گروه بی‌سوادان کمترین میانگین است مقایسه سبک‌های مختلف حل‌مسئله در گروه زنان بی‌سواد و باسواد براساس محاسبات از طریق آزمون T به‌دست‌آمده و چون p- مقدار (معنی‌داری) متغیرهای فوق برابر با < ۰/۰۰۱ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری است. در نتیجه می‌توان گفت میانگین نمرات سبک‌های حل مسئله در گروه زنان بی‌سواد و باسواد تفاوت معنی‌داری دارد. یا به عبارتی بین زنانی که از آموزش‌های نهضت سوادآموزی برخوردار شده‌اند با زنان بی‌سواد ازنظر سبک‌های حل مسئله تفاوت وجود دارد. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد زنانی که از آموزش‌های نهضت سوادآموزی استفاده کرده‌اند سبک‌های حل مسئله آن‌ها نسبت به زنان بی‌سواد بالاتر است (جدول ۴).

۳. بین عزت نفس و مهارت‌های حل مسئله در زنان باسواد و بی‌سواد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد

نتایج به‌دست‌آمده از تحقیق نشان می‌دهد که آموزش‌های نهضت سوادآموزی تأثیر مثبت و معناداری بر عزت نفس و مهارت‌های حل مسئله زنان دارد. همان‌طور که در جداول مشاهده می‌شود، تجزیه‌وتحلیل یافته‌ها نشان می‌دهد که آموزش‌های نهضت سوادآموزی در گروه سوادآموزان زن،

جدول ۱. توزیع فراوانی متغیر عزت‌نفس در گروه بی‌سوادان و باسوادان

عزت‌نفس	بی‌سواد			باسواد		
	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
پایین	۲	۲/۵	۲/۵	۰	۰	۰
متوسط	۷۳	۹۲/۴	۹۴/۹	۶۴	۸۱/۰	۸۱/۰
بالا	۴	۵/۱	۱۰۰/۰	۱۵	۱۹/۰	۱۰۰/۰
کل	۷۹	۱۰۰/۰	-	۷۹	۱۰۰/۰	-

جدول ۲. آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق در گروه باسوادان

متغیرها	عزت‌نفس	حل مسئله	درماندگی در حل مسئله	مهارگری حل مسئله	سبک خلاقیت	اعتماد در حل مسئله	سبک اجتناب	سبک گرایش
تعداد	۷۹	۷۹	۷۹	۷۹	۷۹	۷۹	۷۹	۷۹
میانگین	۱۷/۱۶	۱۳/۶۴	۱/۴۲	۱/۹۶۰	۲/۲۳	۱/۵۸	۱/۸۹	۲/۹۲
میانه	۱۷/۰۰	۱۴/۵۰	۱/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰	۳/۰۰
انحراف معیار	۲/۹۱	۳/۶۱۹	۰/۹۳	۰/۹۹	۱/۰۶۴	۰/۹۴۲	۱/۱۶۵	۰/۹۲۰

جدول ۳. آماره‌های آزمون T برای مقایسه میانگین نمرات عزت‌نفس در گروه زنان بی‌سواد و باسواد

گروه	بی‌سواد			باسواد			معنی‌داری
متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	تعداد	میانگین	انحراف معیار	
عزت‌نفس	۷۹	۱۷/۱۵۸	۲/۹۰۹	۷۹	۱۸/۸۸	۳/۱۸	۰۰۱۰/۰

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-15]

[DOI: 10.22034/8.4.424]

جدول ۴. آمار توصیفی نمرات متغیرهای پژوهش به تفکیک گروه سواد آموزان و بی‌سوادان زن

منبع تغییر	گروه	میانگین	انحراف معیار	Sig
درماندگی حل مسئله	سوادآموز	۰/۴۹	۰/۷۷	۰/۰۰۱ >
	بی‌سواد	۱/۴۲	۰/۹۳	
مهارگری	سوادآموز	۳/۲۸۵	۰/۶۴۹	۰/۰۰۱ >
	بی‌سواد	۱/۹۶	۰/۹۸۹	
خلاقیت	سوادآموز	۳/۲۷	۰/۷۲	۰/۰۰۱ >
	بی‌سواد	۲/۲۳	۱/۰۶۴	
اعتمادبه‌نفس	سوادآموز	۲/۷۲	۰/۹۰۵	۰/۰۰۱ >
	بی‌سواد	۱/۸۵	۰/۹۴	
اجتناب	سوادآموز	۱/۶۸	۱/۱۳	۰/۲۵۰
	بی‌سواد	۱/۸۹	۱/۱۶۵	
گرایش	سوادآموز	۳/۴۶	۰/۷۶۰	۰/۰۰۱ >
	بی‌سواد	۲/۹۲۴	۰/۹۲۰	

از نظر سبک‌های حل‌مسئله دارای تأثیر مثبت معناداری بوده است. به‌ویژه، سبک‌های حل‌مسئله درماندگی و مهارگری رابطه‌ی معنی‌دار معکوس با برخورداری زنان از سواد دارند. به عبارت دیگر، بی‌سوادی احساس حقارت و ناتوانی را به بار می‌آورد و بسیاری از زنان بی‌سواد به دلیل عدم توانایی در حل مسائل، دچار عقده می‌شوند. این مسائل نشان‌دهنده ارتباط مستقیم بین سوادآموزی و عزت نفس است.علاوه بر این، آموزش‌های سوادآموزی به رشد خرد و افزایش اعتمادبه‌نفس و خودباوری در زنان کمک می‌کند، که به نوبه خود موجب افزایش توانایی آن‌ها در مواجهه با چالش‌ها و مسائل روزمره می‌شود (۲۵). این امر به‌ویژه در مورد زنانی که در معرض افسردگی و سایر اشکال محرومیت قرار دارند، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. سوادآموزی به آن‌ها این امکان را می‌دهد که با افزایش عزت نفس، به زندگی آتی خود امیدوار باشند و راهی برای پیشرفت و بهبود وضعیت خود پیدا کنند (۸). با توجه به این تحلیل، می‌توان نتیجه گرفت که آموزش‌های نهضت سوادآموزی، به‌طور معناداری موجب افزایش مهارت حل‌مسئله و عزت‌نفس سوادآموزان زن می‌شود. این پژوهش همچنین نشان می‌دهد که سوادآموزی می‌تواند به تجهیز زنان به مهارت‌های زندگی کمک کند که برای بهبود و حفظ سلامت روان و رفاه آن‌ها حیاتی است(۲۶). با این حال، باید توجه داشت که علیرغم ارتباط واضح سوادآموزی با سلامت روان، این موضوع در تحقیقات آموزشی کمتر مورد توجه قرار گرفته است (۲۷). بنابراین، تجزیه و تحلیل محقق از داده‌های به‌دست‌آمده، نشان‌دهنده رابطه مثبت بین گذراندن دوره‌های سوادآموزی و عزت‌نفس است و تأثیر آن بر توانایی حل‌مسئله زنان را تأیید می‌کند. به‌ویژه این نتایج نشان می‌دهد که سوادآموزی به‌عنوان یک عامل کلیدی در افزایش عزت نفس و مهارت‌های حل مسئله در زنان عمل می‌کند و به نوعی محافظت‌کننده و راهی برای پیشرفت آن‌ها در زندگی خواهد بود.

نتیجه‌گیری

به‌طورکلی نتایج این مطالعه نشان داد که بین احساسات زنان با کسب سواد ارتباط معنادار وجود دارد، به عبارتی سوادآموزی به‌طور متوسط و مثبت با خودپنداری زنان و عزت‌نفس سوادآموزان همبستگی دارد، معیاری که با توانایی حل مسئله نیز مرتبط است. زنانی که از سواد خواندن و نوشتن برخوردار نیستند، از حس شایستگی کمتری در مقایسه با سوادآموزان برخوردارند، آن‌ها کسانی هستند که از خواندن می‌ترسند و ممکن است متعاقباً اجتناب کنند و این یافته با یافته‌های بسیاری، ازجمله مطالعات مانینن و مک‌کی ، مطابقت دارد(۱۰، ۲۸). نتایج این مطالعات نشان دادند که شرکت‌کنندگان از مسائل مربوط به‌سلامت خود و خانواده‌شان آگاه‌تر شده‌اند. که این امر با یافته‌های ناالاوانی و همکاران مطابقت دارد(۲۹). پاکرون و همکاران نیز به این نتیجه رسیدند که انگیزه و خودپنداری مثبت زنان با پیشرفت تحصیلی در سنین مختلف مرتبط بود(۲۷). در تبیین این نتایج می‌توان گفت یکی از عوامل مؤثر در دست‌یابی فرد به راه‌حل مناسب برای حل‌مسئله، برخورداری از سواد خواندن و نوشتن است که در این عصر اطلاعات، هر فردی می‌تواند با بهره‌گیری از مهارت خواندن و نوشتن، راه دسترسی و گزینش مؤثر اطلاعات را آموخته و این توانمندی باعث رشد مهارت‌های حل مسئله در سوادآموز شود. به‌طورکلی شرکت زنان بی‌سواد در دوره‌های سوادآموزی بر رشد شخصی، روابط خانوادگی، اجتماعی و زندگی شغلی آنها تأثیر می‌گذارد. زیرا با افزایش خودکارآمدی و عزت نفس، انگیزه برای رویارویی با چالش‌های جدید از جمله شرکت در دوره‌های چالش برانگیزتر در آنها افزایش می‌یابد. موفقیت در یادگیری و کسب سواد، باعث ایجاد اعتماد به توانایی‌های شناختی و اجتماعی آنان شده و فرصت‌های شغلی بیشتری را برای آنها فراهم می‌نماید.

در پایان، یافته‌های کلیدی محقق از تحقیق حاضر این است که

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-15]

[DOI: 10.22034/8.4.424]

مشارکت زنـان در کـلاس‌هـای سـوادآموزی، منجـر بـه افـزایش توانـایی حل‌مسئله و در نتیجه افزایش عزت‌نفس و خودکارآمدی در آنان می‌شود و این خود رفاه، سلامت روان و شمول اجتماعی را ارتقا مـی‌دهـد. بـه نظـر می‌رسد سوادآموزی نقش مهمی را در این چرخه‌ها ایفا می‌کنـد؛ زیـرا بـا افزایش خودکارآمدی و عزت نفس، انگیزه فرد بـرای گذرانـدن دوره‌هـای چالش برانگیزتر نیز افزایش می‌یابد و مشارکت در این دوره‌ها نه تنها باعث افزایش خودکارآمدی می‌شود؛ بلکه روابط اجتماعی را نیز ارتقا می‌دهـد و افق‌ها را گسترده‌تر می‌کند. با این حال، همانطور که تحقیقات متعدد نشان می‌دهند، فرآیندهای علّی زیربنای این تغییـرات در مسـیر زنـدگی زنـان پیچیده بوده و به طور کامل قابل پیش‌بینی نیست. بنابراین، ما بـه دنبـال نسبت دادن علیت به سوادآموزی به معنای ادعای آن به عنوان یک راهکار جادویی نیستیم؛ اما باید گفت یادگیری یک سفر مادام‌العمراست. زنان هر چه بیشتر یاد بگیرند، بیشتر می‌توانند خود را با دنیایی کـه بـه‌سـرعت در حال تغییر است وفق دهند. هر چه بیشتر بتوانند خـود را تطبیـق دهنـد، بیشتر مـی‌تواننـد اسـتاندارد زنـدگی خـود را بهبـود بخشـیده و زنـدگی طولانی‌تر، سالم‌تر و خلاقانه‌تری داشته باشند؛ سواد باعث ایجاد عزت‌نفس می‌شود زنان که سواد خواندن و نوشتن ندارند، به‌احتمال‌زیاد در بیان خود، حتی به‌صورت کلامی، مشکل‌دارنـد .ایـن مـی‌توانـد منجـر بـه اضـطراب، افسردگی یا سایر مسائلی شود که بر کیفیت کلی زندگی تأثیر می‌گـذارد. هر چه فرد توانایی بیشتری برای ابراز وجود داشته باشد، اعتمادبـه‌نفـس، عزت‌نفس و شانس زندگی شاد و سالم بیشتری خواهد داشت.

پیشنهاد می‌شود که برای بهبود فرآیند سوادآموزی و افزایش تأثیر آن بر جامعه، برگزاری جلسات آموزشی برای خانواده‌های سوادآموزان پیش از شروع دوره‌های آموزشی اصلی، اهمیت بالایی دارد. این جلسات می‌توانند به خانواده‌ها کمک کنند تا ضرورت سواد را در دنیای امروز درک کنند و از تلاش‌های سوادآموزی حمایت کنند. همچنین، تلاش برای فرهنگ‌سـازی در زمینه اهمیت سواد با استفاده از رسانه‌هـای گروهـی، مسـاجد و سـایر کانال‌ها می‌تواند به ایجاد یک محیط حمایتی کمک کند. بهبـود کیفیـت برنامه‌های آموزشی و انطباق محتـوا بـا نیازهـای فراگیـران، بـه‌کـارگیری روش‌های تدریس فعال، و توجه ویژه به تحکیم سواد در میان متـأهلان و والدینی که تعداد فرزندان زیادی دارند، از دیگر راهکارهای مـؤثر در ایـن راستا هستند. طراحی برنامه‌های آموزشی ویژه برای سـوادآموزان مسـن و استفاده از انگیزه‌های مالی برای سوادآموزان کم‌درآمـد نیـز مـی‌توانـد بـه پیشرفت‌های قابل توجهی منجر شود.

علاوه بر این، تشویق باسوادان به همراه کردن خانواده‌های خـود در فرآیند تحکیم سواد و توجـه بـه نیازهـای زنـان بازمانـده از تحصـیل از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تولید محتوای آموزشی و فرهنگی به‌طور مداوم با همکاری دستگاه‌های اجرایی و ترویج فرهنگ مطالعه از طریـق برگزاری مسابقات کتابخوانی می‌تواند به تقویت علاقه به یادگیری کمک کند. همچنین، ارائه خدمات سوادآموزی بـا رویکـرد انگیزشـی، فـراهم کردن فرصت‌های آموزشی برابر برای همـه، و حمایـت از ظرفیـت‌هـای موجود در دستگاه‌های اجرایی، از جملـه اقـدامات مـؤثری هسـتند کـه می‌توانند به پیشرفت عمومی سوادآموزی کمک کنند. در نهایـت، بایـد به شیوه‌هـای یـادگیری- یـاددهی و ارزشـیابی مناسـب توجـه شـود و سوادآموزی در اولویت مقامات اجرایی قرار گیرد تا بتوان به یک جامعـه آگاه و توانمند دست یافت.

همچنین این مطالعه با محدودیت‌هایی مواجه است که ممکـن است بر اعتبار و تعمیم‌پذیری نتایج آن تأثیر بگذارد. اولاً، پـژوهش تنها بر روی سوادآموزان زن در اسـتان کرمـان انجـام شـده اسـت، بنابراین نتایج آن ممکن است به جمعیت‌هـای دیگـر قابـل تعمـیم نباشد. همچنین، محدودیت مکانی پژوهش در یـک منطقـه خـاص می‌تواند باعث تفاوت نتایج در سایر مناطق شود. از نظـر موضـوعی، این مقاله فقط به بررسی تأثیر سوادآموزی بر دو متغیر مهارت حل مسئله و عزت نفس پرداخته و سایر پیامدهای احتمالی سوادآموزی را در نظر نگرفته است. در بعد اجرایی، جلـب رضـایت سـوادآموزان برای همکاری و پر کردن پرسشنامه به صورت حقیقی نیز از دیگـر محدودیت‌ها بود. علاوه بر این، اسـتفاده از ابزارهـای خودگزارشـی برای سنجش متغیرهای روانشناختی ممکن است با سـوگیری‌هـای پاسخ‌دهی همراه باشد. همچنین، به دلیل ماهیت مقطعـی مطالعـه، امکان بررسی تغییرات متغیرها در طول زمان وجود ندارد و عوامـل مداخله‌گر دیگری که می‌توانند بر مهارت حل مسئله و عـزت نفـس تأثیرگذار باشند، در این پژوهش کنترل نشده‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان، پژوهش حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است. قبلاً در هیچ نشریه(داخلی یا خارجی) چاپ نشده است و تنها بـرای بررسی و چاپ به فصلنامه فرهنگ و ارتقا سلامت ارسال شده است.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از صبر و همکاری زنـان شـرکت‌کننـده در کـلاس‌هـای سوادآموزی و بی‌سوادانی که در کلاس‌هـای نهضـت سـوادآموزی شـرکت نمی‌کنند و همچنین کارکنان و مدرسان کلاسـهای نهضـت سـوادآموزی استان کرمان ،که در انجام این پژوهش مساعدت فرمودند،صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

حمایت مالی

این اثر از حمایت مالی دانشگاه فرهنگیـان برخـوردار اسـت (قـرارداد شماره ۱۲۰/۱۷۴۷۵/۵۰۰۰۰)

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-15]

[DOI: 10.22034/8.4.424]

منابع

1. Fallah Haghighi N, Sharifi Z, Ahmadi H. Analyzing the barriers to women's economic participation in Yazd province (A qualitative study). Women in Development and Politics 2024; 22(1): 39-65. [In Persian]
2. Botvin GJ, Griffin KW. Life skills training: preventing substance misuse by enhancing individual and social competence. New Dir Youth Dev 2014; 141: 57-65.
3. Salari Chineh P, Rastegari N. Investigating the effect of literacy on the development of self-confidence and problem-solving ability of literate students in Kerman province. Kerman: Farhangian University of Kerman; 2023. [In Persian]
4. Salehinya M, Asgarian F, Mousaviparsaei M, Mahdavi Z. Innovation in the Problem-Solving Process and Continuous Improvement of Educational Programs. Novel Research Approaches in Management Sciences 2023; 40: 171-188. [In Persian]
5. Beiske AG, Naess H, Aarseth JH, Anderson D, Elovaara I. Health related quality of life in secondary progressive MS. Mult Scler 2009; 13(3): 386-392.
6. Zargar Y, Davoodi I, Mehdi Pour M. Comparing the efficacy of Darmian combinational psychological therapy with medication on mental health, quality of life and reduction of symptoms in patients with irritable bowel syndrome (IBS) in Ahvaz. New Findings in Psychology 2010; 5(16): 7-23. [In Persian]
7. Ahmadrash R. The History of Literacy Education (Case Study: Literacy Education in Kurdistan Province). Studies in the History and Civilization of Iran and Islam 2017; 2(4): 33-51. [In Persian]
8. Bagherzadeh A. Literacy is the need for sustainable development. 2016. Ministry of Education website. Available at: mehrnews.com/xwYqt [In Persian]
9. Gastil J. Adult civic education through the National Issues Forums: Developing democratic habits and dispositions through public deliberation. Adult Educ Q 2004; 54(4): 308-328.
10. McKay VI. Learning for development: Learners' perceptions of the impact of the Kha Ri Gude literacy campaign. World Dev 2020; 125: 104676.
11. Tavan A. Prediction of Mental Health Based on the Quality of Islamic Life and the Afterlife of Literate Students in Kerman Province. Iran J Cult Health Promot 2024; 8(1): 58-64. [In Persian]
12. Hanushek EA, Woessmann L. Knowledge capital, growth, and the East Asian miracle. Science 2016; 351(6271): 344-345.
13. Andersson MA. Health returns to education by family socioeconomic origins, 1980–2008: Testing the importance of gender, cohort, and age. SSM Popul Health 2016; 2: 549-560.
14. Rajabi G, Alibazi H, Jamali A, Abbasi G. Investigating the relationship between self-esteem and social support with mental health in students of Shahid Chamran University of Ahvaz. Journal of Educational Psychology Studies 2014; 12(21): 83-104. [In Persian]
15. Neill J, Belan I, Ried K. Effectiveness of nonpharmacological interventions for fatigue in adults with multiple sclerosis, rheumatoid arthritis, or systemic lupus erythematosus: A systematic review. J Adv Nur 2006; 56(6): 617-635.
16. Romm NR, Dichaba MM. Assessing the Kha Ri Gude mass literacy campaign: A developmental evaluation. Australian Journal of Adult Learning 2015; 55(2): 304-326.
17. Mohammadi M. Designing a practical system for the development and acceleration of the literacy movement and the pathology of the literacy movement in Fars province. Tehran: Literacy Movement Organization; 2018. [In Persian]
18. Zamani Z, Malaekeh H, Haghighatian M. The relationship between media literacy and political awareness of Tehrani women. Women in Development and Politics. 2022; 20(4): 587-607. [In Persian]
19. Yari Moghadam N, Delavar A, Dartaj F, Haj Alizadeh K. Investigating the effect of negative emotions (anxiety and depression) on reading comprehension and problem solving in order to formulate a structural model in the elementary school of Hamedan city. Journal of Educational Psychology Studies 2019; 17(37): 199-230. [In Persian]
20. UNESCO. Theme for International Literacy Day. 2016. Available at: https://www.unesco.org/en/days/literacy
21. Delavar A. Theoretical and practical foundations of research in humanities and social sciences. Tehran: Roshd Publications; 2009. [In Persian]
22. Biabangard I. The relationship between self-esteem, achievement motivation, and academic progress in third-year high school students in Tehran. Journal of Psychological Studies 2005; 1(4-5): 131-144. [In Persian]
23. Hormozinejad M, Shahni Yalqi M, Najarian B. Simple and multiple relationships of self-esteem, social anxiety, and perfectionism with the self-assertion of students at Shahid Chamran University of Ahvaz. J Educ Psychol 2000; 3(3-4): 29-50. [In Persian]
24. Cassidy K, Long B. Gifts differing: Understanding personality type. Palo Alto, CA: Davis-Black Publishing; 1996.
25. Greene JA, Brown SC. The wisdom development scale: Further validity investigation. Int J Aging Hum Dev 2009; 68(4): 289-320.
26. Lopes AF. Aesthetic component in the formation of lexical area "art" in English language classes. J Sustain Dev 2020; 8(5): 81.
27. Pekrun R, Goetz T, Frenzel AC, Barchfeld P, Perry RP. Measuring emotions in students' learning and performance: The Achievement Emotions Questionnaire (AEQ). Contemp Educ Psychol 2011; 36(1): 36-48.
28. Manninen J. Wider benefits of learning within liberal adult education system in Finland. International Journal of Lifelong Education 2010; 29(4): 493-511.
29. Nalavany BA, Carawan LW, Sauber S. Adults with Dyslexia, an Invisible Disability: The Mediational Role of Concealment on Perceived Family Support and Self-Esteem. Br J Soc Work 2015; 45(2): 529-544.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-15]

[DOI: 10.22034/8.4.424]

The Impact of Literacy Education on The Mental Health (Problem-Solving Skills and Self-Esteem) of Women in Kerman

Parvin Salarichine[1], Mozhgan Ghaneaamalati[*2]

1. Assistant Professor Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran
2. ∗**Corresponding Author:** Master student of primary education, Farhangian University, Kerman, Iran, mozhganghaneaa@gmail.com

Abstract

Background: Literacy is a fundamental human right and the foundation of lifelong education and learning, as it transforms individuals' lives, enhances their capabilities, and improves their opportunities. The aim of this article is to examine the impact of participation in literacy courses on the mental health of female learners in Kerman Province, particularly in terms of improving their problem-solving skills and self-esteem.

Methods: This study employs a quantitative research design utilizing a survey method and a quasi-experimental control group approach. The target population consisted of women categorized into three levels of literacy (highly literate, semi-literate, and low literate) during the 2023-2024 academic year. A multistage cluster sampling method was applied across nine counties in Kerman Province, resulting in the selection of 14 classes. In total, 79 literate women and 79 illiterate women were chosen. For data collection, the Cassidy and Long Problem-Solving Styles Questionnaire and the Eysenck Self-Esteem Questionnaire were utilized. Following data collection, the results were analyzed using SPSS version 21.

Resuls: Literacy is positively and moderately correlated with the self-esteem of female learners. This factor is also associated with problem-solving abilities. Women who lack reading and writing skills exhibit a lower sense of competence compared to their literate counterparts. They often experience a fear of reading, which may lead to subsequent avoidance behaviors.

Conclusion: Literacy education significantly contributes to the enhancement of mental health in terms of problem-solving skills and self-esteem among female learners participating in literacy programs. With the continuation of literacy education, this improvement is expected to increase further.

Keywords: Literacy, Mental Health, Problem Solving, Self Concept, Women's Health

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-15]

[DOI: 10.22034/8.4.424]